

STJERNEDØREN I AALBORG KLOSTERKIRKE

af
Dorte Dahlin

Fig.1. Bethlehemsstjernen i den 300 kg tunge stendør af rosakvarts er fremstillet af to cylindre i forgyldt bronze, omgivet af en ti-takket stjerne. De to cylindre er inspireret af mødet mellem planeterne Jupiter og Saturn i år 7 f.kr., som er en sandsynlig forklaring på det fænomen, der blev kendt som Bethlehemsstjernen. (Foto: Niels Clemmesen)

Hvilket blændende fænomen på himlen kan have været så bevægende, at man i mere end 2000 år har kunnet knytte det til sig som symbol for Jesu fødsel og Kristendom? Kan det have været en komet, som renæssancekunstneren Giotto fremstiller Bethlehemsstjernen, – eller en supernova – eller måske en planetkonstellation? Eller var det en

vild og abstrakt lysende sky med Guds stemme i, som beskrevet i Det Gamle Testamente?

Og hvordan ser Bethlehemsstjernen ud, når man som nutidig billedkunstner folder tro, tid og viden sammen og laver et snit i stoffet?

Spørgsmålet er vendt og drejet i kunsten gennem århundreder, og står ikke mindre åbent idag, hvor nye digitale billeder og målinger af det inderste og yderste af Universet jævnligt rykker ved vores viden og forestillinger.

Gennem møder og samtaler med astronomerne Jørgen Christensen-Dalsgaard og Hans Kjeldsen, professorer ved Aarhus Universitet, fik jeg i foråret 2012 videnskabens bud på, hvad der rent fysisk kan ligge bag det fænomen, der blev kendt som Bethlehemsstjernen.

Jeg blev ført vidt omkring i værkstedet: Fra planetkonstellationer over babylonske stentavler til Big Bang og Higgs-partiklen nåede jeg – med gipsafstøbninger af kogte æg og oppustede balloner i Post DK-rør – frem til en Bethlehemsstjerne i form af en forgyldt 10-takket bronzestjerne med dobbelt, konkavt centrum (fig.1). Det strålende objekt bryder igennem en 300 kg tung stendør af rosakvarts sammen med lyset, mens en Higgs Fantomstjerne med 33 takker er glasblæst i beskyttelsesdøren, også kaldet Fantomdøren, der er en integreret del af værket (fig. 2).

Stendøren

Stendøren af udskåret rosakvarts er den eneste af sin art – i hvert fald nord for Alperne!

Da billedhugger, professor Mogens Møller i 2008 stod med de første tegninger til sin totaludsmykning¹ af Klosterkirken i Aalborg, bad han mig skitsere og udvikle en stendør til apsis. Jeg havde allerede da erfaring med en stenrude af rosakvarts til Skt. Jakobs Kirke i Ballerup, udført i 2003.

Fig.2. Bethlehemsstjernen går tværs gennem stendøren og korresponderer med Higgs Fantomstjerne, glasblæst i beskyttelsesdøren. Ved håndgrebet ses motiv af et elektron-proton sammenstød i et boblekammer. (Foto: Niels Kragelund)

At bevæge sig fra en rude bestående af 7 mm tynde rosakvartsstykker til en hel dør, der skal kunne fungere som en almindelig dør, men i den samme teknik, var en stor udfordring. Og at det er lykkedes at bringe sådan en 'tung drøm' på mere end 300 kg ned på jorden, skyldes dels en stor tro hos opdragsgivere og fonde, dels en eminent håndværksmæssig viden hos mine medarbejdere.

Selve døren består af et gridnet af metal, hvori der er indføjet ca. 30 kvadratiske stykker rosakvarts 250 x 250 x 20 mm. Rosakvarts er, selv i en forholdsvis massiv form, bemærkelsesværdig i kraft af sin translucens og de forskellige sidekrystaller, der medfører, at farvespillet – afhængigt af stenens tykkelse og 'tæthed' – går fra rosa over hvidt, violet og rustrødt under solens bane over himlen (fig. 3).

Bethlehemsstjernen

Den ny Bethlehemsstjerne i forgyldt bronze er udformet som 2 cylindriske stråler, kranset af en 10-takket stjerneplade, lige dér hvor cylindererne i en vinkel på 24 grader bryder igennem stenen. De konkave afslutninger på cylindererne vender som spejlblanke observatorier op mod himlen og ud mod menigheden, der på grund af den konkave form kan spejle sig og se både rummet og sig selv – på hovedet.

Under arbejdet har jeg haft et særlig godt øje til renæssancekunstneren Fra Angelicos bebudelsesbillede, hvor et gyldent strålebundt fra himlen rammer gennem en lille søjlehal, henover Gabriels vinger og direkte ind i Marias hjerte i en vinkel på netop 24 grader (fig. 4). Min første overvejelse omkring udformningen af en ny Bethlehemsstjerne lå i ønsket om at forlade den "stereotype" stjernefigur, der står som ikon for et fjernt optisk fænomen, fremstillet med et vist antal kulturelt bestemte takker og betydninger (David, Sufi, NATO, Disney, Mercedes).

Dette førte mig – fra kunstens side – ind i en fortsat tros- og

Fig.3: Stjerner døren i Klosterkirkens apsis fremstår som altertavle bag det ny alterparti af billedhugger Mogens Møller. (Foto: Christina Troelsen, AU)

Fig. 4: *The Annunciation* (1430-32), Prado Museet, Madrid
 I bebudelsesbilledet rammer et gyldent strålebundt fra himlen gennem en lille søjlehal, henover Gabriels vinger og direkte ind i Marias hjerte i en vinkel på 24 grader. (Foto: google)

vidensudveksling om hvad Bethlehemstjernen egentlig eller formentlig var:²

1. En lysende sky (med reference til israelitternes ørkenvandring)
2. En supernova
3. En komet
4. En planetkonstellation

I det første skitsemateriale forestillede jeg mig, at stjernen skulle bryde fysisk igennem stendøren – som en vild klump, udformet

i hvidt bjergkrystal. Men i praksis viste det hvide bjergkrystal sig mindre gennemlyseligt end rosakvarts.

Jeg stod derfor med det vanskelige, omend inspirerende spørgsmål, om en stjerne som symbol i en dåbskirke nu kunne være mørkere end sin omgivelse og besluttede at skære ret igennem og vælge en helt anden type lys, nemlig dét, der stråler og reflekteres fra guld ved mindste lyskilde – og som samtidigt rummer traditionelle symbolske konnotationer.

Ønsket om at komme "bagom tegnet og tættere på"³ ved at inddrage den nyeste viden om det egentlige objekt (altså stjernen/planeten) i en kunstnerisk nytolkning, bragte mig via Ole Fejerskov, professor ved Aarhus Universitet og tidligere formand for Grundforskningsfondet, i kontakt med Dark Cosmology Centre ved Niels Bohr Institutet. Her pegede man på astronomerne og professorerne Jørgen Christensen-Dalsgaard og Hans Kjeldsen, Institut for Fysik og Astronomi ved Aarhus Universitet, med deres kundskaber indenfor stjerneskalv, stjernedannelse og stjerneudvikling.

Under et lattermildt møde på Aarhus Universitet, hvor jeg præsenterede mine forskellige gipsmodeller af 'stjernestumper' og hvor komponist Lise Dynnesen⁴ deltog med spørgsmål til Universets lyd, blev vi både introduceret til de 'sange', der skabes ved skælvi i de forskellige planeter og stjerner – og særligt inspirerende for mig – til konjunktionen mellem Jupiter og Saturn i år 7 f.Kr.

Ifølge Hans Kjeldsen, der samtidigt er kyndig i kirkens brug af stjernesymbolet, har der nemlig været tale om en helt usædvanlig triple-konjunktion i år 7 f.Kr. (fig. 5). Planetmøderne fandt sted i stjernebilledet Fiskene, som er jødernes/Israels stjernebillede, og det har peget på Jerusalem som stedet for Kongefødslen.⁵ At Saturn i datiden blev betragtet som Israels stjerne og Jupiter som Kongestjernen, kan have fået de Hellige Tre Konger – "the Magi" – som både var præster, astronomer og astrologer, til at rejse mod Jerusalem.

Og: Higgs Fantomstjerne

Opfølgende læste jeg om universets historie med billeder fra Hubble teleskopets foto-rejse 13,7 milliarder år tilbage til tiden omkring Big Bang,⁷ hvor universet i et blændende glimt har udvidet sig fra et ingenting – til det stof, vi kan se og det vi ikke kan se. Ifølge astronomerne udgør det usynlige stof ('dark matter') omkring 22-23 % af alt stof, der findes i universet – og det observeres bl.a. ved afbøjning af lys. At universet samtidigt udvider sig hurtigere og hurtigere tilskrives dét, der kaldes 'dark energy', en usynlig energi eller 'omvendt tyngdekraft'. 'Dark energy' antages at udgøre over 70 % af alt i universet.⁸

Udvidelsen fra ingenting – det singulære uden rum, tid og stof – til det største, altså universet selv i fortsat hastigere udvidelse, har haft betydning for den formelle udformning af den ny Bethlehemstjerne og Higgs Fantomstjerne, der ses som motiv i glasdøren (fig. 6). Fantomstjernens sammensmeltede 8-talsformede center svarer til omkredsen de to bronzestråler (fig. 7).

Higgs-partiklen, der efter sigende giver stof dets masse (9),⁹ kan ikke observeres direkte, men kun gennem sporet, den efterlader – hér foreslået som 33 lyse takker, een for hvert af Jesu leveår, glasblæste i Fantomdøren.

I arbejdet med bronzestjernen har jeg forsøgt at skelne mellem udvidelse og eksplosion, da jeg mener at begribe, at det sidste forudsætter et givet rum, som tingene kan eksplodere ud i og at vi derfor med en eksplosionsform nok ville stå med tolkningen af Bethlehemstjernen som et supernova fænomen og ikke en planetkonstellation.

De konkave afslutninger på de to cylindriske stråler antyder udvidelse af et objekt i nær-vakuumentilstand, mens den 10-takkede stjernefatning, opbygget af konkave cirkelslag udgående fra de to cylindres centre, samtidigt udvider og forener de to stråler til ét objekt – én dobbeltlysende stjerne – som planeterne Jupiter og Saturn i okkultation.

Fig. 5. Stjernehimlen over Mellemøsten, 12. oktober år 7 f.kr. (Cartes du Ciel) Jørgen Christensen-Dalsgaard skriver 12. februar 2012 i vores fortsatte korrespondance med vedhæftet stjerne kort: "Jeg legede lidt med et planetarieprogram (Cartes du Ciel) på min lille netbook, og fandt Jupiter og Saturn 12. oktober 7 BC! Som vedhæftede stjerne kort viser står de meget tæt omend måske ikke helt med den mindste afstand. Og i Pisces, dvs. Fiskene, så der er mening med galskaben. Det kan der nok arbejdes mere med, når jeg får lidt information fra Hans; men det ser ud til at de er tæt sammen meget af det år."

Beskrivelsen af det tredobbelte møde mellem Jupiter og Saturn findes indgraveret med kileskrift i en lertavle, fundet i byen Sippar ved Eufratfloden, der var centret for datidens astronomiske videnskab. Tavlen er en forudberegnet planetkalender for året 7 f.Kr. og omtaler den forestående konjunktion som det kommende års astronomiske hovedbegivenhed.⁶

Fig.6: Higgs Fantomstjerne glasblæst i beskyttelsesdøren, også kaldet Fantomdøren. Det ægformede håndgreb danner et særligt motiv sammen med krusedullen, der forestiller et spor efter et elektron-proton sammenstød. (Foto: Susanne Fibiger)

Fig.7.: Higgs Fantomstjerne og Bethlehemsstjernen forenes i et samtidigt blik. (Foto: Susanne Fibiger)

Den nye Bethlehemsstjerne og Higgs Fantomstjerne i Aalborg Klosterkirke er et teleskop for ind- og udadrettede blikke og drømme. Stjernen i den translucente, rosafarvede stendør giver mulighed for at se eller sanse ind i singulariteten eller i Guds øje – det være sig gennem det videnskabelige blik og den sproglige erfaring eller gennem en følelsesmæssig og kropslig oplevelse, som Maria nyder det og som Fra Angelico væver for os i sit maleri.

*Dorte Dahlin
H.C. Andersens Bld. 40, 4 th
DK-1553 København V
mail@dortedahlin.dk*

Noter

- 1 Billedhugger Mogens Møller: "GELOIA", totaludsmykning, Aalborg Klosterkirke 2008-14.
- 2 Google: "Hvad var Bethlehemstjernen?"
- 3 Pastor Niels Grønkjær: "Prædiken 2. søndag efter Helligtrekonger", Vartov 2011.
- 4 Komponist Lise Dynnesen: "Stjernesange", uropført ved indvielsen af Stjernerøen i Aalborg Klosterkirke 2012 og udgivet på cd "Stjernemusik fra Klosterkirken", Budolfi Sogn 2013.
- 5 Astronom Hans Kjeldsen, mailkorrespondance, 2012.
- 6 Teolog og amatør-astronom Hartvig Wagner: "Den mystiske stjerne over Betlehem", JesusNet.dk, 2004.
- 7 Bill Bryson: "En kort historie om næsten alt" p. 22, Gyldendal 2009; Brian May, Patrick Moore, Chris Lintott: "BANG! Universets historie", Nyt nordisk forlag Arnold Busck, 2007.
- 8 Astronom Hans Kjeldsen, mailkorrespondance, 2012.
- 9 Henrik Bendix, Videnskab.dk: "Bevist: Higgs giver alting masse". <http://www.b.dk/viden/bevist-higgs-giver-aling-masse>.

Henvisninger

- 2012: Christina Troelsen: "Astronomer inspirerer til Stjernekunst", interview med Dorte Dahlin og astronom Hans Kjeldsen. <http://scitech.au.dk/aktuelt/nyheder/vis/artikel/astronomer-inspirerer-til-stjernekunst/#>.
- 2013: Lisbeth Smedegaard Andersen "Huset med de mange boliger", Kristeligt Dagblads Forlag.
- 2013: Mikael Wivel, "Kunsten i Kirken", Strandberg Publishing.
- 2014: Dorte Dahlin og Mogens Møller: "GELOIA", Aalborg Klosterkirke 2008-14. <http://www.youtube.com/watch?v=ghOcNd00i3M&feature=youtu.be>.